

سیمای نجات یافتگان در قرآن

علی قلی زاده اندی

از مجموع آیات مشتمل بر واژه نجات چنین برمی آید که نجات به منزله یکی از مظاهر رحمت عام الهی است که به قصد هدایت نوع بشر، فراهم ساختن بستری مناسب برای حرکت در مسیر کمال در اختیار انسان قرار می گیرد. از این رو، گاه از نجات و رهایی پیامبران و یاران صدیق ایشان سخن می گوید و گاه نجات توده مردم گرفتار را به سان تمهید فرصتی دوباره متذکر می شود و گاه دیگر، بدن بی جان فرعون را از رود بیرون می افکند و آن را از دست امواج فرو برنده می رهند تا مایه عبرت دیگران شود.

الف) نجات و رهایی پیامبران و یاران صدیق ایشان:

کاروان به هم پیوسته رسالت متشکل از رسولان الهی از عصر نوح تا محمد(ص) از استقرار اراده الهی بر هدایت

انسانها حکایت می کند. سیاق قرآنی بازگو کننده انزار و هشیار باش تمامی پیامبران نسبت به امت خویش است. همچنین از انواع موانع و مشکلات دشوار و سنگ اندازی های منکران نبوت سخن می گوید که سبب رنج و محنت ایشان شد. تا آنجا که آرزوی رهایی از این رنج از جمله خواسته های ایشان شده است و سرانجام این درخواست با اجابت الهی قرین می شود:

۱. نجات نوح و یاران اندک او از محیط شرک آلود و عذاب غرق شدن.

«فكذبوه فانجيناهم والذين معه في الفلك
واغرقتنا الذين كذبوا باياتنا انهم كانوا
قوما عمين» (سوره اعراف، آیه ۶۴).

چون آن رسول (یعنی نوح) آمد او را تکذیب کردند ما هم او و پیروانش را در کشتی نجات نشانیدیم و آنان که آیات الهی را تکذیب کردند (به دریای هلاک) غرق کردیم که مردمی بسیار نادان و کوردل بودند.

«فانجیناه و من معه فی الفلک المشحون» (سوره شعراء، آیه ۱۱۹)

ما هم دعا نوح را اجابت کردیم و او را با همهٔ آنان که در آن کشتی نجات درآمدند به ساحل سلامت رساندیم.

۲. نجات هود و پیروانش از عذاب کفران نبوت

«ولما جاء امرنا نجینا هوداً والذین امنوا معه برحمة منا ونجیناهم من عذاب غلیظ» (سوره هود، آیه ۵۸)

و چون فرمان قهر ما به هلاکت قوم در رسید ما به فضل و رحمت خود هود را و هر کس با او ایمان آورد نجات بخشیدیم و از عذاب بسیار سختی آنها را ایمن ساختیم.

۳. نجات صالح و ایمان آورندگان به او از عذاب رسوایی و همسویی با ستمگر «فلما جاء امرنا نجینا صالحاً والذین امنوا معه برحمة منا و من خزی یومئذ ان ربک هو القوی العزیز» (سوره هود، آیه ۶۶)

چون وقت فرمان قهر ما فرا رسید تنها صالح و مؤمنان به او را به رحمت خاص خود از بلای آن روز نجات دادیم که خدا بر هر چه خواهد مقتدر و تواناست.

۴. نجات اعجاز امیز ابراهیم (ع) از آتش فتنه ظالمان.

«فما کان جواب قومه الا ان قالوا اقتلوه او حرّقه فانجاه الله من النار ان فی ذلک لآیات لقوم یؤمنون» (سوره عنکبوت، آیه ۲۴)

(بعد از این همه نصایح و اندرز ابراهیم) باز قوم جز آنکه گفتند او را بکشید و در آتش بسوزانید پاسخ ندادند (و او را به جرم خداپرستی در آتش افکندند) و خدا او را از آتش (نمرودیان) نجات داد در این حکایت برای قومی که به خدا ایمان آرند آیت قدرت الهی پدیدار است.

۵. نجات لوط و پیروانش از عذاب مرگبار نازل شده.

«قالوا انا ارسلنا الی قوم مجرمین * الا ال لوط انا لمنجوهم اجمعین» (سوره حجر، آیات ۵۸ و ۵۹).

فرشتگان پاسخ دادند که ما را بر هلاکت قومی زشتکار فرستاده‌اند. که آن قوم مجرم لوطند که به جرم عمل بد هلاک شوند مگر اهل بیت لوط و خانوادهٔ نبوت که آنها را همه از بلا نجات خواهیم داد.

۶. نجات شعيب و ياران مؤمن او

«ولما جاء امرنا نجينا شعيبا والذين امنوا معه برحمة منا و اخذت الذين ظلموا الصيحة فاصبحوا في ديارهم جائمين» (سوره هود، آيه ۹۴)

و هنگامی که حکم قهر ما فرا رسید ما شعيب و کسانی که به او ايمان آوردند به لطف و مرحمت خود نجات داديم و ستمکاران امت او را صيحه عذاب فرا گرفت که صبحگاه همه به آن صيحه در ديار خود هلاک شدند:

۷ - نجات موسی و قوم بنی اسرائیل از عذاب‌های فرعونیان

«واذ فرقنا بكم البحر فانجيناكم و اغرقنا ال فرعون و اتم تنظرون» (سوره بقره، آيه ۵۰)

وياد كنيد از وقتی که برای نجات شما دريا را شكافتيم و فرعونيان را در آن غرق كرديم و غرق و هلاک آنها را به چشم مشاهده می‌کردید.

۸. نجات يونس از غم و اندوه

«فاستجينا له و نجينا من الغم و كذلك نجى

المؤمنين» (سوره انبيا، آيه ۸۸)

پس ما دعای او را مستجاب كرديم و او را از گرداب غم نجات داديم و اهل ايمان را هم اينگونه نجات می‌دهيم.

شايسته است بدانيم در اين جريان نجات بخشی، عنصر متابعت و پیروی از پیامبر نقش تعیین‌کننده دارد. در این جهت روابط نسبی و سببی رخت بر می‌بندد تا آن‌جا که همسران بی‌تعهد و فرزندان نافرمان پیامبران در زمره نجات یافتگان قرار نمی‌گیرند، بلکه به وادی هلاکت و نابودی قرار می‌گیرند و معذب به عذاب دنیا و عقبی می‌شوند.

ب) نجات و رهایی غیر پیامبران

افزون بر پیامبران و پیروان صدیق ایشان، قرآن از نجات انسان‌هایی سخن رانده است که گاه در اوج بی‌ایمانی و زمانی در قله ايمان به خدای واحد هستند. اشخاصی همچون آسیه، فرعون، توده مردم گرفتار و...

۱. نجات بدن فرعون

در ماجرای عذاب فرعونیان و نجات قوم بنی‌اسرائیل از امواج سهمگین دریا، خداوند از نجات بدن فرعون و به ساحل افکندن او به جهت عبرت دیگران سخن می‌گوید:

«فالیوم ننجیک بیدنک لتکون لمن خلفک آیه» (سوره یونس، آیه ۹۲)

امروز تو را بازره زرین خود به بلندی ساحل می‌افکنیم تا برای کسانی که از پی تو می‌آیند، عبرتی باشد»

برخی مفسران، بدن را جسم بی جان فرعون می‌دانند و معتقدند خداوند جسم فرعون را سالم از آب خارج کرده تا به این وسیله شناخته شود و مانع افسانه‌سازی بسیاری شود که مرگ او را باور نمی‌داشتند. برخی دیگر بدن را به معنای زره می‌دانند. چرا که فرعون زرهی طلایی داشت و مراد آیه آن است که خداوند مرده فرعون را با آن زره طلایی و معروف بیرون آورده تا بدان شناخته شود و تردیدی برای کسی باقی نماند چه این که «بدن» به معنای جسد و پیکر بزرگ باشد و چه به معنای زره، نجات به معنای رهایی و خلاصی از ناپدید شدن در عمق دریاست. بدین سان که امواج به فرمان خدا بدن فرعون را به نقطه مرتفعی از ساحل افکندند.

۲. نجات آسیه: آسیه دختر مزاحم و همسر فرعون، زنی متمکن و در اوج منزلت برخوردار از همه اسباب خوشی و کامرانی بود. لیکن به واسطه رشد و کمال و بصیرتی که ایمان به خدای یگانه برای او حاصل کرده بود لقاء پروردگار و مقام قرب حق تعالی را تمامی خوشی‌ها و پستی‌های دنیایی ترجیح داد، نجات از زندگی مجلل آمیخته با کفر را از خدای متعال درخواست کرد و خدای متعال نیز دعایش را مورد اجابت قرار داد و او را الگوی مؤمنان معرفی کرد.

«وضرب الله مثلاً للذین آمنوا امرأت فرعون اذ قالت رب این لی عندک بیتاً فی الجنة ونجینی من فرعون و

عمله و نجی من القوم الظالمین» (سوره تحریم، آیه ۱۱)

«و برای کسانی که ایمان آورده‌اند، خداوند همسر فرعون را مثل آورده، آن‌گاه که گفت: پروردگارا پیش خود در بهشت خانه‌ای برایم بساز و مرا از فرعون و کردارش نجات ده و مرا از دست مردم ستمگر برهان.»

پژشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

۳. نجات همه انسان‌های درمانده و گرفتار
به طور قطع تمامی انسان‌ها به نحوی با بحران‌های سهمگین زندگی روبه‌رو می‌شوند و هر یک در پی روزنه نجاتی‌اند که از تنگناها خود را برهانند. قرآن با لحنی زیبا و درس آموز این واقعیت زندگی را ترسیم می‌کند و به تمامی انسان‌های گرفتار حقیقت را متذکر می‌شود که چه بسا به دست فراموشی سپرده‌اند. می‌فرماید:

«قل الله ینجیکم منها و من کل کرب...» (سوره انعام، آیه ۶۴)

«بگو این خداست که شما را از آن (تاریکی‌ها) و از هر اندوهی می‌رهاند...» در آیات متعددی از قرآن آمده است که هرگاه انسان گرفتار، خدای واحدی را به یاری طلبد و از او استمداد کند، خدای رحمان به واسطه رحمت بی‌کران خود امداد غیبی خویش را در قالب نجات به او ارزانی می‌بخشد. (سوره‌های عنکبوت آیه ۶۵، لقمان آیه ۳۱، اسراء آیه ۶۷، انعام آیه ۶۳ و...)